

המודל הפוארטוריקני

אחת התוצאות הניראות לעין של 14 חודשי האינתיפאדה היא אילוצם של מצדדי הסטטוסקו בשטחים לחפש, אם לא גישה מדינית חדשנית, לפחות לנסח טקטיקות חדשות, שמצד אחד ישאירו את העונה שלמה ומצד שני יחלקו. במלים אחרות: החל בישראל דיון אמיתי ונר קב בשאלת יישום האוטונומיה, בין אם כהסדר זמני שלאחריו נדרוש הסדר קבע, ובין אם כהסדר קבוע.

ההנחה שהפלשתינים ישללו אוטונומיה כהסדר שכוונתו להדגיע את ההתקוממות, להשקיש את דעת הקהל בעולם ולזכות בפסק זמן נוסף, הופכת שאלת פתרון הקבע למציאותית ודוחקת. בהקשר זה כבר היו רמזים ואיזוטים מלשכת ראש הממשלה באמצעות דברים שאמר או שנאמרו בשמו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה, יו"ס בן-אהרן, וכן דברים שאמר יצחק רבין באוני כתבים המסקרים את השטחים.

ההצעה המיוחסת לבן-אהרן, יד ימינו של יצחק שמיר, בויה מכמה הנחות יסוד ושלבים. בתחילה תיכון אוטונומיה ולאחריה יזנו הצדדים על הסדר הקבע, אך תוך כדל מ"מ ישיר בין ישראל לבין משלחת ירדנית-פלשתינית (הפלשתינים יהיו נבחרו השטחים בבחירות חופשיות). הסדר הקבע עשוי להיות קונפדרציה משולשת. רבין מצדד בקיום בחירות בשטחים בטווח של עד שישה חודשים לאחר שוך האינתיפאדה. הנבחרים ייצגו את הפלשתינים במו"מ עם ישראל. הם ולא אש"ף, גם את רבין מדריכה הדעה שאין להתיר כיוון מדינה פלשתינית. שלבי ההסדר יהיו לדבריו: אוטונומיה ולאחריה כיוון פדרציה עם ישראל או עם ירדן.

מלבד אולי נסיון זה של בן-אהרן לזכות למשוב מן הציבור לתוכנית קונפדרציה ומלבד התבטאותו של רבין בעד תוכנית פדראטיבית, עדיין יש רבים שנוטים להשתעשע בהצגת תוכנית האוטונומיה ולראותה כעלה תאנה בפני ביקורת בינלאומית אלא שהאינתיפאדה נושפת בעור פה של ישראל, וזה הזמן לשקוד על חיפוש מודלים לפתרון. מדוע, בכל זאת, אין האוטונומיה מתאימה כהסדר קבע?

כללית, לא ניתן לומר שכל נסיונות האוטונומיה נחלו כישלון. אין, כמובן, הכוונה כאן לאוטונומיה שהוענקה בידי מישטר שאינו מתיימר לשאוב את עוצמתו מרצון העם. לדוגמה, בריה"מ וחבליה האוטונומיתים. לעומם, איי-אאלאנד שבים הבאלטיים סופחו בראשית המאה לפינלנד ותושביהם זוכים לאוטונומיה מסויימת, בין השאר בדגלם, בבחירת השפה השוודית כשפתם הרשמית, בשיחורו משירות צבאי, וכיוצא באלה זכויות. דוגמה אחרת היא פוארטוריקו, המוגדרת כקהילה משותפת לארה"ב ותושבי פוארטוריקו אינם בוחרים בנושא ארה"ב ואינם מיוצגים בקונגרס שבז'ורנייט טון. לפוארטוריקו מושל הנבחר בבחירות ישירות אחת לארבע שנים, סינאט משלה ובו 27 צירים ובית-נבחרים של 51 חברים, הנבחרים אחת לארבע שנים. המטבע הוא הדולר ובטחון החוץ נתון בידי ארה"ב. פוארטוריקו היא לכאורה דוגמה לאוטונומיה, שיש בישראל מי שמוצא בה דימוין כלשהו לשטחים.

אי זה שבים הקאריבי (3.5 מיליון תושבים) לא היה בעבר מדינה עצמאית. גם לאחר שמדינות אמריקה-הלטינית הצליחו להשתחרר מהעול הקולוניאלי הספרדי כב"ש ארה"ב את פוארטוריקו. לאחר מלח-

מת העולם השנייה, משגברו תהליכי הדקרו לזיוציה, הכריעו תושבי האי בעד אוטונומיה ונגד עצמאות.

השוואת ישראל לארה"ב בדוגמת האוטונומיה של פוארטוריקו מארה"ב אינה ישימה מסיבות נוספות:

ראשית, אין ישראל מעצמה גדולה כארה"ב, שהתועלת מהתחברות אליה היא רב יש לעיתים מי שבדיחות הדעת מקר זה לישראל עצמה הסתמך לארה"ב כמדינה ה-51. תושבי השטחים גם אינם כתושבי פוארטוריקו וקשה להאמין שתושבי יהודה, שוכרון וחבל עזה יבקשו חסות ישראלית לאחר המישקע שהותירו 21 שנות הכיבוש ויותר מכל לאחד שנת האינתיפאדה: מעל הכל, הצטרפות פוארטוריקו לארה"ב נעשה מתוך בחירתה החופשית של פוארטוריקו. יש להניח, שתושבי השטחים מעדיפים עצמאות על פני אוטונומיה. האוטונומיה שארה"ב העניקה לפוארטוריקו היא מלאה, לרבות שליטה על שטחים ואוכלוסיה. בהקשר זה יגרמו ההתחליות לכך שהאוטונומיה תהיה מוגבלת ובלתי-מלאה, וכתוצאה מכך תיפגם שלמות ההסכם המשותף.

כאן המקום להזכיר, כי אין ארה"ב מדינה של לאום אחד, לא כן ישראל. מן הראוי עוד להוסיף כאן במאמר מוסגר, כי קיים בחוגים פלשתיניים שונים רצון לנהל עם ישראל קשר בעתיד, אולם, אין כל גיירה שווה. בין קשר זה והקשר הקיים בין ארה"ב ופוארטוריקו.

הצהרות לא מעטות, שנשמעו מפי ההנהגה הפלשתינית, מותרות מקום להאמין, כי נקעה נפשם מהמישטרים הרדניים במדינות ערב, וכי פני הפלשתינים לדמוקרטיה. ישראל חייבת ליחס להלך מחשבה זה חשיבות ולהדגישו, שכן מעטות המדינות הדמוקרטיות שנלחמו ביניהן, אם היו כלל. הפלשתינים, לא פחות מהפוארטוריקנים, מעוניינים בקשר מסחרי או בקשר כלכלה ועבודה עם ישראל.

לפיכך מתחזק הפתרון הפדראטיבי מבית-מדרשו של רבין והפתרון הקונפדראטיבי אטייווי שצובר תאוצה גם בדעת-הקהל ואיילו בחוגים קיצוניים יחסית. מאחר שני כר, כי רעיון האוטונומיה עלול להיתקל בהתנגדות הפלשתינים וירדן, ותוכניתו של רבין נפסלה על הסף, נותר רק רעיון הקונפדרציה כפתרון שעדיין טומן בחובו מידה מסויימת של סיכוי להתקבל על-ידי הצדדים. אישים בשטחים כתנא סניורה הציגו פתרונות נוסח בלוכס (המסגרת המשותפת לבלגיה, הולנד ולוקסמבורג) כקב"ל לת על הפלשתינים. גם בתוניס אמר עומ'אד שקור, "השר לענייני ישראל" באש"ף, כי אם תציע ישראל קונפדרציה "נסתכל על זה בחיוב".

קונפדרציה של ישראל, ירדן והשטחים, כאשר תושבי השטחים מעקרים את שטחם מצבא ומשק, עשויה להיות הפתרון הרצוי לכל הצדדים. אם נבטיח העברה מסודרת של השטחים באמצעות תקופת מעבד קצרה ובחירות כלליות דמוקרטיות, אולי נזכה לדמוקרטיה לצידנו ואם זו תחפך מושקה, נוכל אולי לראות בעתיד הלא רחוק בעלת-ברית פוטנציאלית, כא"שר אופי המישטר ישמש כמכנה משותף נגד מגמות פונדמנטליסטיות ושרירותיות באזור.

(הכותב הוא מרצה במכון סרופן למען קידום השלום בירושלים)